บทความวิจัย

แนวทางการปรับตัวทางเศรษฐกิจของไทยเพื่อรองรับการแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจโลก

Thailand's Economic Adjustment Strategies to Address Global Economic Decoupling

กฤษณ์ จันทโนทก
Kris Chantanotoke

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
The Siam Commercial Bank Public Company Limited

Email: kris.chantanotoke@scb.co.th

วันที่รับบทความ :
19 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ :
3 พฤษภาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ :
18 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่ปี 2560 ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์โดยเฉพาะระหว่างสหรัฐฯ และจีน เร่งให้ “การแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจ” (Economic decoupling) รุนแรงขึ้น ประเทศไทยพึ่งพาการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศสูงจึงมีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาฉากทัศน์เศรษฐกิจโลกและผลกระทบจากการแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจ (2) วิเคราะห์ผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะโครงสร้างการค้า การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และห่วงโซ่อุปทาน และ (3) เสนอแนวทางการปรับตัวของไทยทั้งในระดับนโยบายและภาคธุรกิจ

ผลวิจัยพบว่า การแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจที่รุนแรงขึ้นเช่นนี้จะทำให้เศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทยชะลอตัวลง ผ่านการส่งออกและการลงทุนที่ลดลง ภาคธุรกิจไทยโดยเฉพาะสาขาอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทานโลก จะเผชิญต้นทุนสูงขึ้นและการปรับตัวด้านกฎระเบียบการค้าต่างประเทศแม้บางธุรกิจไทยจะมีความสามารถในการปรับตัว เช่น กระจายตลาดส่งออกและเพิ่มมูลค่าสินค้า แต่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีขั้นสูงและบุคลากรทักษะสูง

ประเทศไทยต้องเร่งรับมือการเปลี่ยนแปลงนี้ผ่าน 2 นโยบายหลัก ได้แก่ (1) นโยบายสนับสนุนการปรับตัวของภาคธุรกิจและเพิ่มศักยภาพประเทศ โดยภาครัฐควรมีบทบาทเพิ่มเติมในการเจรจาต่อรองทางการค้าและกระจายตลาดส่งออกการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจและแรงงานการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนอุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีศักยภาพสูง การสนับสนุนให้ธุรกิจกระจายความเสี่ยงในห่วงโซ่อุปทานโลก และการสร้างกลไกสื่อสารกับภาคธุรกิจที่มีประสิทธิภาพ และ (2) นโยบายความมั่นคงประเทศ โดยการวางตัวเป็นกลางอย่างมียุทธศาสตร์และการเลือกข้างเชิงเศรษฐกิจที่ชัดเจนในอุตสาหกรรมศักยภาพ เพื่อเตรียมรับมือความขัดแย้งโลกที่อาจรุนแรงขึ้นจนต้องเลือกข้าง

คำสำคัญ : การแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจ, ห่วงโซ่อุปทาน,ความสามารถในการแข่งขัน

Abstract

Since 2017, geopolitical tensions—particularly between the United States and China—have intensified economic decoupling, increasing structural risks for Thailand as an economy highly dependent on international trade and foreign direct investment. This research aims to (1) examine global economic scenarios under economic decoupling, (2) analyze the impacts on Thai economy, with particular attention to trade structure, foreign direct investment, and global supply chain integration, and (3) propose adjustment strategies for Thailand at both policy and business levels.

The findings indicate that intensifying economic decoupling is likely to slow global and Thai economic growth through weaker exports and declining investment. Thai industries that are deeply integrated into global supply chains face rising production costs and increasing regulatory restrictions in international trade. Although some Thai firms have demonstrated readiness adaptive capability—such as diversifying export markets and upgrading toward higher value-added products—significant long-term challenges remain, particularly in accessing advanced technologies and high-skilled labor.

Thailand must urgently respond to these changes through two major policy directions. First, policies should support business adjustment and enhance national economic potential. In this regard, the government should play a more proactive role in international trade negotiations and export market diversification, strengthen the competitiveness of firms and the workforce, promote investment in high-potential target industries, support firms in diversifying risks across global supply chains, and establish effective mechanisms for public-private communication. Second, Thailand should pursue national security policies by maintaining strategic neutrality while clearly defining economic alignment in selected high-potential industries in order to prepare for scenarios in which escalating global conflicts may intensify to the point that countries are increasingly compelled to take sides.

Keywords: Economic decoupling, Supply chains, Competitiveness

บทนำ

นับตั้งแต่การก่อตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization) ในปี 2538 ระบบการค้าเสรีและกระแสโลกาภิวัตน์มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเติบโตของเศรษฐกิจโลกอย่างต่อเนื่องผ่านแนวคิดความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) และการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลังกระแสโลกาภิวัตน์เริ่มชะลอลง เมื่อประเทศเศรษฐกิจขนาดใหญ่บางประเทศมองว่าตนได้รับประโยชน์จากการค้าเสรีน้อยกว่าประเทศอื่น ๆ ส่งผลให้มีการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าทั้งในรูปแบบภาษีและไม่ใช่ภาษีและพัฒนาไปสู่ความขัดแย้งเชิงภูมิรัฐศาสตร์โลก (World Trade Organization, 2024) โดยเฉพาะสงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ และจีน ซึ่งเริ่มก่อตัวตั้งแต่ปี 2560 (Bekkers and Schroeter, 2020) และทวีความรุนแรงมากขึ้นหลังประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์เข้ารับตำแหน่งสมัยที่สองตั้งแต่ปี 2568 ผ่านนโยบาย “America First 2.0” รวมถึงการประกาศเก็บ “UniversalTariff” อัตราร้อยละ 10 กับสินค้านำเข้าจากทุกประเทศและการใช้ “Reciprocal Tariffs” เพื่อตอบโต้คู่ค้าที่เกินดุลการค้ากับสหรัฐฯ ในระดับสูง มาตรการดังกล่าวยิ่งเร่งให้การแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจโลกปรากฏชัดเจนมากขึ้น (Mark Elsner et al., 2025)

แม้มาตรการกำแพงภาษีของสหรัฐฯ จะผ่อนคลายลงบ้างหลังประเทศต่าง ๆ ขอเจรจาการค้ากับสหรัฐฯ เพื่อลดอัตราภาษี แต่ความไม่แน่นอนทางธุรกิจกลับเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญส่งผลให้หลายประเทศเริ่มปรับโครงสร้างห่วงโซ่อุปทานใหม่รวมถึงการเคลื่อนย้ายเงินทุนและและย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศพันธมิตรที่ไว้ใจได้ (Friend-shoring) เพื่อลดความเสี่ยงจากความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์ การหยุดชะงักของการผลิต และการเพิ่มความปลอดภัยให้กับห่วงโซ่อุปทานซึ่งกลายเป็นโอกาสของประเทศที่มีจุดยืนเป็นกลางทางภูมิรัฐศาสตร์ เช่น เวียดนามและอินเดีย (McKinsey and Company, 2024)

สำหรับไทยการส่งออกมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 65 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chains: GVCs) ทั้งในรูปแบบของ backward linkages ซึ่งเป็นการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลางจากต่างประเทศมาใช้เป็นปัจจัยการผลิตภายในประเทศ และ forward linkages ซึ่งเป็นการส่งออกวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลางของไทยไปใช้เป็นปัจจัยการผลิตต่อในประเทศอื่นก่อนจะถูกส่งออกเป็นสินค้าขั้นสุดท้ายไปยังตลาดโลก

ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าของไทยมีการพึ่งพา Backward linkages ในระดับสูง โดยต้องนำเข้าชิ้นส่วนและเทคโนโลยีสำคัญจากต่างประเทศก่อนนำมาประกอบและส่งออกต่อ ขณะที่อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ของไทยมีบทบาทสำคัญใน Forward linkages โดยเฉพาะการผลิตชิ้นส่วนที่ถูกส่งออกไปประกอบในประเทศอื่นภายในภูมิภาค นอกจากนี้อุตสาหกรรมเกษตรและอาหารแปรรูปยังมีบทบาททั้งในการส่งออกวัตถุดิบและสินค้าขั้นสุดท้ายสู่ตลาดโลก สะท้อนการเชื่อมโยงของไทยในหลายขั้นตอนของห่วงโซ่มูลค่าโลก

การมีส่วนร่วมใน GVCs ดังกล่าวสะท้อนความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมไทยตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ และทำให้เศรษฐกิจไทยมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศทั้งในมิติของการผลิตและการส่งออกวัตถุดิบ สินค้าขั้นกลาง และสินค้าขั้นสุดท้ายสู่ตลาดโลก

ภายใต้บริบทดังกล่าว ภาคการผลิตและการส่งออกไทยไม่เพียงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการสินค้าในตลาดโลกที่เปลี่ยนแปลงไปเท่านั้นแต่ยังต้องเผชิญแรงกดดันจากการแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจโลกที่ทวีความรุนแรงขึ้น ซึ่งเพิ่มความไม่แน่นอนของนโยบายกีดกันในด้านต่าง ๆ เช่น นโยบายเศรษฐกิจ นโยบายการค้าและการลงทุน นโยบายเคลื่อนย้ายแรงงาน และนโยบายสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเพื่อไม่ให้ไทยสูญเสียความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกและสามารถรักษาตำแหน่งที่เหมาะสมในห่วงโซ่อุปทานโลกที่กำลังปรับเปลี่ยน ภาครัฐและภาคธุรกิจไทยจึงจำเป็นต้องเร่งยกระดับศักยภาพและกำลังคน ผ่านการประเมินและพัฒนาความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี โครงสร้างภาคการผลิต และทักษะแรงงานเพื่อบริหารความเสี่ยงจากการแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจโลกและเสริมสร้างความยืดหยุ่นในการรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ (ปุณยวัจน์ ศรีสิงห์ และคณะ, 2565)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาฉากทัศน์ของการแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจโลก และพลวัตสำคัญที่กำลังกำหนดระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่

2. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของการแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจโลกต่อเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะในมิติการค้า การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และห่วงโซ่อุปทานการผลิต

3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวของประเทศไทย ทั้งในระดับนโยบายและระดับภาคธุรกิจ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันและความยืดหยุ่นทางเศรษฐกิจในระยะต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตประชากรเป้าหมาย คือ ธุรกิจที่มีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิรัฐศาสตร์ ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามขนาดสั้น การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก ครอบคลุมธุรกิจที่ได้รับผลกระทบทางตรงจากการพึ่งพาตลาดสหรัฐฯ และธุรกิจที่ได้รับผลกระทบทางอ้อมจากห่วงโซ่อุปทานที่เกี่ยวข้องกับจีน ตลอดจนธุรกิจในประเทศที่เผชิญการแข่งขันจากสินค้าจีนนำเข้า

2. ขอบเขตตัวแปรการศึกษานี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากภาคธุรกิจ และข้อมูลทุติยภูมิในระดับมหภาคและจุลภาคจากแหล่งข้อมูลในและต่างประเทศ

3. ขอบเขตเวลาข้อมูลปฐมภูมิรวบรวมจากแบบสอบถามภาคธุรกิจและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง (Focus Group) ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน 2568 สำหรับข้อมูลทุติยภูมิรวบรวมจากงานศึกษาและแหล่งข้อมูลในและต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. งานศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์ผลกระทบของการแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจโลกต่อประเทศไทย โดยเน้นบริบทของภาคธุรกิจ ใช้แนวทางการวิจัยแบบผสมผสาน ครอบคลุมการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จากข้อมูลปฐมภูมิของภาคธุรกิจ และข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูลในและต่างประเทศ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลเชิงประจักษ์กับบริบทภาคธุรกิจ พร้อมประยุกต์ใช้แบบจำลองเศรษฐมิติและเครื่องมือทางสถิติ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สะท้อนสถานการณ์เชิงโครงสร้างและเชิงปฏิบัติ

2. ผู้วิจัยศึกษาสาเหตุของโลกแบ่งขั้ว ภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศที่ลดลงและความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ที่เร่งตัว ส่งผลให้ความตึงเครียดทางการค้า การลงทุน เทคโนโลยี และห่วงโซ่อุปทานเพิ่มขึ้น จากนั้นประเมินฉากทัศน์ในอนาคตและศึกษาผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะด้านการค้าระหว่างประเทศ ก่อนนำเสนอแนวทางการปรับตัวของไทยผ่านชุดนโยบายที่เหมาะสมต่อบทบาทภาครัฐและภาคธุรกิจ

3. การศึกษานี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากภาคธุรกิจ ผ่านแบบสอบถามมุมมองต่อการแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจโลก ความพร้อมในการปรับตัว และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคการเงิน รวมถึงการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง การใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากงานศึกษาและข้อมูลเศรษฐกิจทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนการวิเคราะห์แนวนโยบายและเวทีระหว่างประเทศที่สำคัญ

4. กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลประยุกต์ใช้แบบจำลองเศรษฐมิติและการวิเคราะห์เชิงปริมาณผ่านแบบจำลองการวิเคราะห์การค้าโลก (Global Trade Analysis Project: GTAP) เพื่อประเมินผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยในระดับมหภาคและภาคธุรกิจ โดยเฉพาะ การส่งออก การนำเข้า และกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภาพรวมของไทย ข้อมูลแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ควบคู่การวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยจึงสะท้อนภาพรวมเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างครอบคลุม และสนับสนุนข้อค้นพบและข้อเสนอเชิงนโยบายในการเตรียมความพร้อมเศรษฐกิจไทยต่อโลกที่แบ่งขั้วมากขึ้น

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: การวิเคราะห์โดยผู้วิจัย

ผลการวิจัย

1. ฉากทัศน์การแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจของโลก

การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic competition) ระหว่างสหรัฐฯและจีนกลายเป็นแกนกลางของพลวัตเศรษฐกิจโลกในศตวรรษที่ 21 การขับเคลื่อนเชิงนโยบายของสองมหาอำนาจสะท้อนแนวทางและปรัชญาพื้นฐานที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ทั้งด้านการกำหนดยุทธศาสตร์เศรษฐกิจระยะยาว รูปแบบการบริหารประเทศ และการจัดสรรทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจ (World Economic Forum, 2023)

ทิศทางการแบ่งขั้วระหว่างเศรษฐกิจสหรัฐฯ และจีนปรากฏชัดในข้อมูลหลายมิติ เช่น มูลค่าการค้าสินค้าเทคโนโลยีที่ลดลง การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศที่ลดลง โดยเฉพาะการลงทุนในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีขั้นสูง และการย้ายฐานการผลิตจากจีนไปประเทศที่สาม เช่น เวียดนาม อินเดีย เม็กซิโก และประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ มาตรการกีดกันการค้าของสหรัฐฯ เช่น การจำกัดการส่งออกอุปกรณ์และเทคโนโลยีการผลิตเซมิคอนดักเตอร์ไปจีน สะท้อนความพยายามกีดกันจีนในการเข้าถึงสินค้าเทคโนโลยีขั้นสูงของสหรัฐฯ อย่างชัดเจน (World Trade Organization, 2024)

การเคลื่อนย้ายฐานการผลิตในยุคเศรษฐกิจโลกแบ่งขั้วสามารถอธิบายได้ผ่านแนวคิด Reshoring, Near-shoring และ Friendshoring ซึ่งมีแรงจูงใจร่วมกันคือการลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาห่วงโซ่อุปทานที่กระจุกตัวอยู่ในบางประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์สูง แนวโน้มดังกล่าวทำให้โครงสร้างการผลิตโลกไม่ได้แยกตัวแบบสมบูรณ์ แต่เป็นการ "จัดระเบียบใหม่" ของห่วงโซ่อุปทาน โดยคำนึงถึงความมั่นคง ความไว้วางใจ และต้นทุนควบคู่กัน ทำให้พลวัตการแข่งขันระหว่างสหรัฐฯ และจีนในระยะยาวชี้ให้เห็นแนวโน้มสำคัญ คือ สหรัฐฯ มีท่าทีเข้มงวดมากขึ้นกับการนำเข้าสินค้าที่มีแหล่งที่มาหรือส่วนประกอบจากจีน ไม่เพียงแค่สินค้าที่ผลิตในจีน แต่รวมถึงสินค้าที่มีส่วนประกอบหรือแหล่งกำเนิดบางส่วนจากจีน แม้สินค้านั้นจะผลิตในประเทศที่สามก็ตามนอกจากนี้ สหรัฐฯ มีความพยายามสร้างห่วงโซ่อุปทานที่มีความมั่นคงและลดการพึ่งพาจีนในอุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นตัวเร่งให้เกิดกระบวนการแยกตัวทางเศรษฐกิจในหลายมิติ

โดยเฉพาะห่วงโซ่อุปทานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีขั้นสูง (เช่น เซมิคอนดักเตอร์ อุปกรณ์ 5G และปัญญาประดิษฐ์) และพลังงานสะอาดขณะที่จีนเร่งพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อพึ่งพาตนเองมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ระเบียบโลกใหม่จึงไม่ได้มีเส้นแบ่งขั้วที่ชัดเจนเหมือนยุคสงครามเย็น แต่เป็นโครงสร้างการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงหลายมิติ ประเทศอื่น ๆ รวมถึงยุโรปและอาเซียน ต่างเลือกดำเนินยุทธศาสตร์สมดุล (Balancing strategy) เพิ่มสร้างความร่วมมือหลากหลายและเลี่ยงการเลือกข้างชัดเจน ขณะเดียวกันความตึงเครียดภูมิรัฐศาสตร์ภาษีการค้า และการย้ายฐานการผลิต ทำให้ห่วงโซ่อุปทานโลกเริ่มแยกจากกันมากขึ้น กระทบต่อโครงสร้างการแข่งขันและแนวโน้มเศรษฐกิจโลกในระยะต่อไป

2. ผลกระทบจากการแบ่งขั้วเศรษฐกิจโลกต่อเศรษฐกิจและธุรกิจไทย

2.1. การวิเคราะห์ผลกระทบผ่านการจำลองสถานการณ์ภายใต้แบบจำลอง GTAP การเปลี่ยนแปลงของปริมาณการค้าโลกและเศรษฐกิจในแบบจำลองเกิดจากการปรับเพิ่มอัตราภาษีนำเข้า (Tariffs) ซึ่งเป็นตัวแปรหลักในการจำลองสถานการณ์โดยกำหนดสมมติฐานสำคัญ ได้แก่ 1) การแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจมีลักษณะการแยกตัวระหว่างสหรัฐฯ และจีนเป็นหลักขณะที่สหรัฐฯ ปรับท่าทีลดระดับความสัมพันธ์กับชาติพันธมิตรและประเทศอื่น ซึ่งถูกรวมไว้เป็นกลุ่มที่สาม และ 2) สหรัฐฯ ตั้งกำแพงภาษีสินค้าจีนในอัตราสูงสุดร้อยละ 145 และเก็บภาษีสินค้าจากประเทศอื่นร้อยละ 10 ตามที่ทำเนียบขาวประกาศไว้ในเดือนเมษายน 2568 ขณะที่จีนตอบโต้ด้วยการเก็บภาษีสินค้าสหรัฐฯ ในลักษณะเดียวกันที่อัตราร้อยละ 125 ผลการศึกษาพบว่าการแยกตัวทางเศรษฐกิจระหว่างสองมหาอำนาจมีแนวโน้มทำให้การค้าโลกชะลอลงอย่างมีนัยสำคัญ การส่งออกของโลกมีแนวโน้มลดลง ส่งผลให้เศรษฐกิจโลกขยายตัวชะลอลงร้อยละ 0.15 จากกรณีฐาน เนื่องจากเศรษฐกิจสหรัฐฯ และจีนชะลอลงมาก แม้ทั้งสองประเทศจะพยายามปรับตัวโดยให้ความสำคัญกับตลาดในประเทศมากขึ้น แต่ยังไม่สามารถชดเชยผลกระทบจากการสูญเสียตลาดการค้าระหว่างกันได้อย่างสมบูรณ์

2.2. เศรษฐกิจไทยจะมีแนวโน้มลดลงจากกรณีฐาน เศรษฐกิจไทยจะได้รับผลกระทบสูงกว่าประเทศคู่ค้าอื่นของสหรัฐฯ เนื่องจากการส่งออกเป็นเครื่องยนต์หลักของเศรษฐกิจไทยหากพิจารณาเปรียบเทียบในกลุ่ม 30 ประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดในโลก พบว่า ไทยเป็นประเทศที่พึ่งพาการส่งออกไปสหรัฐฯ สูงขึ้นมาก รองจากไอร์แลนด์และสวิตเซอร์แลนด์โดยไทยส่งออกไปสหรัฐฯ สูงถึงร้อยละ 18.3 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด 54,956.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2567 เพิ่มขึ้นจาก 31,348.43 ล้านดอลลาร์สหรัฐหรือร้อยละ 12.7 ในปี 2562 ซึ่งเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัวภายใน 5 ปี หรือประมาณร้อยละ 10 ของขนาดเศรษฐกิจไทย (Nominal GDP) สะท้อนความสำคัญของตลาดสหรัฐฯ ต่อเศรษฐกิจไทยในช่วงที่ผ่านมา นอกจากนี้ไทยยังมีสัดส่วนนำเข้าจากจีนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 26.7 ของมูลค่าการนำเข้าไทยทั้งหมดในปี 2567 จากร้อยละ 20 ในปี 2562 สะท้อนความเชื่อมโยงของไทยกับห่วงโซ่อุปทานที่เกี่ยวข้องกับจีนในระดับสูง ดังนั้นในสถานการณ์จำลองที่สหรัฐฯ ตั้งกำแพงภาษีสินค้าจีนสูงถึงร้อยละ 145 ประกอบกับปัญหาอุปสงค์ในประเทศของจีนที่ยังซบเซาจากปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น ภาคอสังหาริมทรัพย์ อาจทำให้สินค้าจีนที่ผลิตเกินความต้องการภายในประเทศ กระจายจากตลาดสหรัฐฯ ไปสู่ตลาดโลกมากขึ้น โดยเฉพาะตลาดอาเซียนที่มีความใกล้ชิดด้านภูมิรัฐศาสตร์และสะดวกต่อการขนส่ง ส่งผลให้มีความเสี่ยงที่สินค้าจีนจะทะลักเข้าสู่ตลาดไทยและตลาดคู่ค้าไทยมากขึ้น และอาจกระทบความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทยทั้งในประเทศและตลาดโลก

ผลการวิเคราะห์จากแบบจำลอง GTAP (version 11 ปี 2023) ภายใต้สมมติฐานการปรับเพิ่มอัตราภาษีนำเข้าเช่นเดียวกับกรณีเศรษฐกิจโลก พบว่าเศรษฐกิจไทยหดตัวประมาณร้อยละ 1 จากกรณีฐานการส่งออกของไทยลดลงร้อยละ 0.9 และกดดันการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศให้ขยายตัวต่ำลง

2.3. ภาคธุรกิจไทยมีแนวโน้มได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากความเสี่ยงนี้ เนื่องจากไทยมีบทบาทสำคัญในห่วงโซ่อุปทานโลกในฐานะศูนย์กลางการผลิตและการส่งออกของภูมิภาคโดยเฉพาะอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการส่งออก เช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน อุตสาหกรรมปิโตรเคมีและพลาสติก รวมถึงอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป อุตสาหกรรมเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทาน

ระหว่างประเทศทั้งในรูปของ Backward linkages ในการพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบและชิ้นส่วนจากต่างประเทศ และ Forward linkages จากการส่งออกสินค้าขั้นกลางไปใช้ต่อในกระบวนการผลิตในต่างประเทศ สะท้อนจากภาคส่งออกสินค้าคิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 52 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศโดยเฉลี่ยในช่วงปี 2562 - 2567 และจากธุรกิจไทยกว่า 4,000 รายทั่วประเทศที่พึ่งพารายได้จากการส่งออก (แผนภาพที่ 2) ด้วยเหตุนี้ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ และจีน ซึ่งเป็นคู่ค้าหลักของไทย ย่อมส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งในมิติของการส่งออก ทิศทางการลงทุน และความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการไทยในประเทศ

ในการวิเคราะห์ผลกระทบต่อภาคธุรกิจไทยรายสาขา งานศึกษานี้อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและสถิติเชิงพรรณนาจากการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามในภาพรวม พบว่าธุรกิจไทยจำนวนมาก โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่มีประสบการณ์ยาวนานและพึ่งตลาดต่างประเทศในระดับสูง มีการตระหนักและติดตามสถานการณ์เศรษฐกิจโลกอย่างใกล้ชิด ธุรกิจในภาคการผลิตซึ่งมีความเชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทานโลกแสดงความกังวลอย่างชัดเจน ทั้งในด้านต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น ความไม่แน่นอนในการจัดหาวัตถุดิบ และการเปลี่ยนแปลงของกฎระเบียบการค้าในต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการปรับโครงสร้างห่วงโซ่อุปทานโลกในช่วงที่ผ่านมา ที่บริษัทข้ามชาติหันมาใช้กลยุทธ์ Nearshoring, Friendshoring และ Reshoring เพื่อลดความเสี่ยงด้านภูมิรัฐศาสตร์และความไม่แน่นอนทางการค้า ส่งผลให้รูปแบบการกระจายฐานการผลิตและการลงทุนมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกันธุรกิจไทยบางส่วนยังไม่สามารถประเมินผลกระทบได้อย่างชัดเจน เนื่องจากมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลหรือขาดกลไกภายในองค์กรที่สามารถติดตามและประมวลบริบทเศรษฐกิจโลกได้อย่างทันท่วงที

สำหรับผลกระทบรายสาขาธุรกิจพบว่าแนวโน้ม Nearshoring และ Friendshoring มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งโอกาสและความเสี่ยงของธุรกิจไทยในแต่ละอุตสาหกรรม โดยธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์มีแนวโน้มได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ในขณะเดียวกันยังมีโอกาสจากการย้ายฐานการผลิตมายังประเทศที่มีจุดยืนเป็นกลางทางภูมิรัฐศาสตร์หรือเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับกลยุทธ์ Friendshoring และ Nearshoring ที่มุ่งกระจายความเสี่ยงจากการพึ่งพาฐานการผลิตในบางประเทศมากเกินไป

อย่างไรก็ดี ธุรกิจไทยส่วนใหญ่เผชิญความเสี่ยงเพิ่มขึ้นจากทั้งการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น มาตรการกีดกันทางการค้าและการชะลอลงของเศรษฐกิจโลก ขณะที่โอกาสจากการย้ายฐานการผลิตมาไทยยังจำกัดอยู่ในบางอุตสาหกรรม ตัวอย่างเช่น ธุรกิจสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มเผชิญแรงกดดันจากสินค้าจีนและต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ธุรกิจพลาสติกและแผงโซลาร์เซลล์มีความเสี่ยงจากมาตรการภาษีของสหรัฐฯ เนื่องจากพึ่งพาตลาดสหรัฐฯ สูง ธุรกิจเหล็กเผชิญกับการทะลักเข้ามาของเหล็กนำเข้าราคาถูกกว่าจากจีน รวมถึงความเสี่ยงที่ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้จะระบายเหล็กคุณภาพสูงมายังภูมิภาคอาเซียนมากขึ้นเพื่อลดความเสี่ยงในตลาดสหรัฐฯ ขณะที่ธุรกิจนิคมอุตสาหกรรม โลจิสติกส์ และท่องเที่ยวจะได้รับผลกระทบทางอ้อมจากการลงทุน การค้า และเศรษฐกิจโลกที่ชะลอลง (แผนภาพที่ 3)

3. ความพร้อมและการปรับตัวของภาครัฐและภาคธุรกิจต่อการแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจโลก

ผลของการวิเคราะห์แบบสอบถาม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากภาคธุรกิจพบว่า

3.1 ภาคธุรกิจไทยมีความสามารถปรับตัวในระดับหนึ่งเพื่อรับมือการแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจโลกที่ทวีความรุนแรงขึ้นบนจุดแข็งหลายประการ เช่น มีความยืดหยุ่นสูง หรือมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับคู่ค้า อย่างไรก็ตาม ธุรกิจไทยยังขาดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกและมีข้อจำกัดด้านการเงินธุรกิจไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ในขั้นศึกษาแผนการปรับตัวหรือวางแผนการกระจายความเสี่ยงไปยังตลาดใหม่ บางส่วนเริ่มพึ่งพาตลาดและวัตถุดิบจากประเทศอาเซียนมากขึ้นแต่ยังไม่แพร่หลาย แม้ธุรกิจไทยเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสินค้าและบริการให้มีมาตรฐานสากลและมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ธุรกิจไทยเน้นใช้กลยุทธ์แข่งขันด้านราคาแต่กลับพบว่าไม่ค่อยยั่งยืน

3.2 ภาครัฐไทยมีนโยบายตอบสนองต่อปัจจัยกดดันภายนอกในระยะสั้นได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังต้องพัฒนาความพร้อมของนโยบายเชิงโครงสร้างเพื่อรองรับผลกระทบในระยะยาว

แผนภาพที่ 2 โครงสร้างเศรษฐกิจและธุรกิจไทยที่เกี่ยวข้องกับภาคการส่งออก

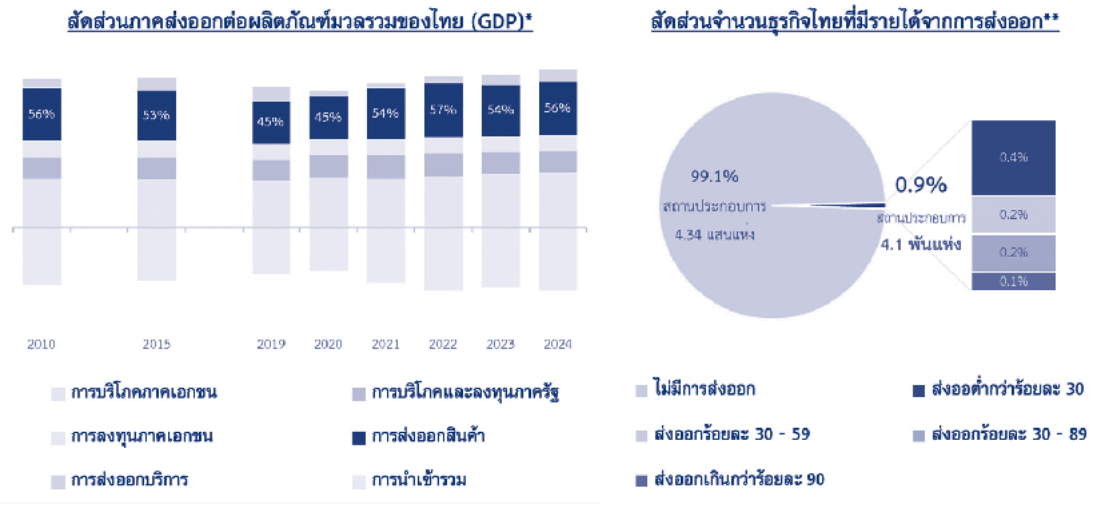

หมายเหตุ: (*) สัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Nominal GDP), (**) สัดส่วนจำนวนสถานประกอบการในการผลิตทั้งหมด (ไม่รวมการค้าและบริการ) ข้อมูลสำมะโนธุรกิจและอุตสาหกรรมปี 2565

ที่มา: ข้อมูลจากสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ คำนวณโดยผู้วิจัย

แผนภาพที่ 3 ธุรกิจไทยที่พึ่งอุปสงค์ต่างประเทศมาก (โดยเฉพาะสหรัฐฯ) เสี่ยงสูงจากสงครามการค้า

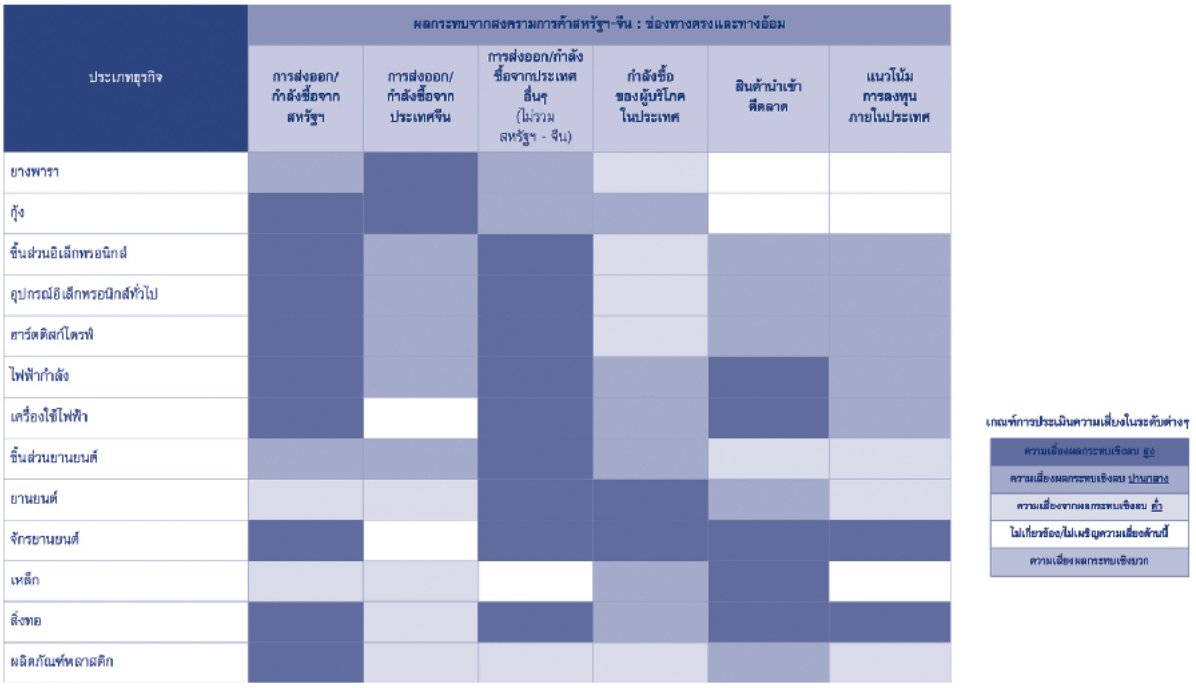

ที่มา: การวิเคราะห์โดยผู้วิจัย

มุมมองภาคธุรกิจต่อนโยบายภาครัฐที่จำเป็นต่อการสนับสนุนให้ธุรกิจมีความพร้อมและยังสามารถเติบโตต่อไปได้ ได้แก่ การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี มาตรการปกป้องทางการค้า และการกระจายความเสี่ยงในห่วงโซ่อุปทาน โดยภาคธุรกิจเห็นว่าภาครัฐควรมีบทบาทมากขึ้นในการคุ้มครองตลาดภายในประเทศ ผ่านมาตรการภาษีและการปกป้องทางการค้า

ภาคธุรกิจมีมุมมองว่าภาครัฐไทยควรมีนโยบายรักษาความสัมพันธ์แบบสมดุลกับทั้งสหรัฐฯ และจีน แต่ยังขาดท่าทีเชิงรุกในการกำหนดทิศทางเศรษฐกิจในระยะยาว การพึ่งพาการส่งออกสูงทำให้เศรษฐกิจไทยเปราะบางต่อแรงกระแทกภายนอก สำหรับนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล ภาคธุรกิจมองว่าการกระจายเทคโนโลยีใหม่ให้ธุรกิจขนาดกลางและย่อมสามารถเข้าถึงและใช้งานได้ยังมีข้อจำกัด

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยชี้ว่า การแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจโลกที่ขับเคลื่อนโดยการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ และจีน ได้เปลี่ยนโครงสร้างการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ และห่วงโซ่อุปทานโลกอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้เศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทยมีแนวโน้มชะลอตัว โดยประเทศไทยได้รับผลกระทบค่อนข้างสูงจากการพึ่งพาการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดสหรัฐฯ และการเชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทานของจีนสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐศาสตร์ หนูดำ และคณะ (2567) ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์ (2566) และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2567)

ในระดับภาคธุรกิจอุตสาหกรรมที่พึ่งพาห่วงโซ่อุปทานโลกเผชิญแรงกดดันจากต้นทุนที่สูงขึ้น ความไม่แน่นอนด้านกฎระเบียบ และการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น แม้ว่าบางธุรกิจเริ่มปรับตัวผ่านการกระจายตลาดและยกระดับสินค้าสู่มูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น แต่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี เงินทุน และแรงงานทักษะสูง ขณะที่ภาครัฐสามารถรองรับแรงกดดันในระยะสั้นได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังมีความจำเป็นต้องเร่งยกระดับนโยบายเชิงโครงสร้างให้สอดคล้องกับระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่

สำหรับประเทศไทย ควรดำเนินยุทธศาสตร์การปรับตัวควบคู่กันสองด้าน ได้แก่ (1) การยกระดับศักยภาพการแข่งขันและการสนับสนุนภาคธุรกิจอย่างตรงจุด และ (2) การเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจผ่านการวางตัวเป็นกลางอย่างมียุทธศาสตร์ เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการปรับตัวของภาคธุรกิจ

1.1. ภาครัฐควรมีบทบาทเพิ่มเติมจากแนวนโยบายปัจจุบันเพื่อเสริมสร้างความพร้อมและความสามารถในการปรับตัวของธุรกิจไทยในบริบทเศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ได้แก่ (1) การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี (2) การบังคับใช้มาตรการปกป้องทางการค้า (3) การกระจายความเสี่ยงในห่วงโซ่อุปทาน (4) การเจรจาต่อรองข้อตกลงทางการค้า และ (5) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับภาคธุรกิจ

1.2. ภาครัฐควรเร่งเตรียมนโยบายตอบสนองแรงกดดันภายนอก ทั้งนโยบายระยะสั้นที่เท่าทันคู่แข่ง และนโยบายระยะยาวที่ต้องยกระดับศักยภาพการแข่งขันของประเทศให้ได้ผล ได้แก่ (1) การเพิ่มบทบาทการเจรจาการค้าและกระจายความเสี่ยงสู่ตลาดศักยภาพมากขึ้น (2) การยกระดับมาตรการปกป้องทางการค้าในประเทศจากการแข่งขันไม่เป็นธรรมจากต่างประเทศ (3) การพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจและแรงงานไทย ทั้งด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีและเพิ่มทักษะ (4) การสนับสนุนให้ธุรกิจกระจายความเสี่ยงในห่วงโซ่อุปทานโลก (5) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและเชื่อมโยงภาคธุรกิจ รวมถึง (6) การมีแนวทางสนับสนุนการปรับตัวของธุรกิจรายสาขา

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านความมั่นคง ได้แก่ (1) รักษาความเป็นกลางกับสหรัฐฯ และจีนอย่างมียุทธศาสตร์และการเลือกข้างเชิงเศรษฐกิจที่ชัดเจนในอุตสาหกรรมศักยภาพ โดยมีการเตรียมแผนสำรองในการวางท่าทีหากความขัดแย้งรุนแรงขึ้นมาก และ (2) เสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยกระจายความเสี่ยงและเสริมสร้างเศรษฐกิจบนฐานของนวัตกรรมเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ

3. ข้อเสนอแนะงานวิจัยในอนาคต

3.1. ขยายขอบเขตการศึกษาผลกระทบต่อตลาดแรงงานและการปรับตัวของแรงงานไทย ผ่านการวิจัยเชิง

ข้อมูลเชิงลึก ร่วมกับวิธีการทดลองเชิงภาคสนาม (Field experiments) ที่จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมและกลไกการปรับตัวของตลาดแรงงานไทย ตลอดจนอุปสรรคที่แรงงานจะต้องเผชิญจากการเปลี่ยนแปลงในภาคธุรกิจที่อาจได้รับผลกระทบ ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสงครามการค้ารอบใหม่ภายใต้ Trump 2.0 โดยผลกระทบต่อแรงงานภาคส่วนต่าง ๆ ที่ไม่เท่ากัน อาจยังไม่ได้สะท้อนผ่านข้อมูลตัวแปรเศรษฐกิจในภาพรวม

3.2. ขยายขอบเขตการศึกษาไปถึงรูปแบบการกีดกันการค้าที่ไม่ใช่ภาษี ซึ่งจะส่งผลต่อการค้า การลงทุนระหว่างประเทศได้เช่นกัน เช่น เกณฑ์มาตรฐานสินค้าตามแนวทางความยั่งยืนของโลกและมาตรการการค้าที่เชื่อมโยงประเด็นสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล (ESG-linked trade) ที่อาจถูกนำมาใช้มากขึ้นหรือเข้มข้นขึ้นในสงครามการค้ารอบใหม่ภายใต้ Trump 2.0 ซึ่งในประเด็นนี้จะกระทบต้นทุนในการปรับตัวของภาคธุรกิจต่อ “กลไกการปรับลดการปล่อยคาร์บอน” (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) และมาตรฐานสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ด้วย ซึ่งจะเป็นอุปสรรคทางการค้าของภาคธุรกิจเพิ่มเติมอีกทางหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้ไทยประเมินความเสี่ยงจากการกีดกันทางการค้าได้รอบด้าน และออกแบบนโยบายสนับสนุนการปรับตัวของธุรกิจได้ครอบคลุมและทันต่อระเบียบโลกใหม่ที่มีลักษณะปกป้องประโยชน์ของประเทศตนเองมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ปุณยวัจน์ ศรีสิงห์, รชฏ เลียงจันทร์, ปัณณ์ พัฒนศิริ, และ วิชาญ กุลาตี. (2565). *เศรษฐกิจไทยในยามโลกแบ่งขั้ว (Decoupling)*. ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์.https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/8644/gffjpz8b10/EIC_In-Focus_US-CH-TW_20221115.pdf

รัฐศาสตร์ หนูดำ, พิสชา คำบุยา, และ วริษฐา ประจงการ. (2567). *Geopolitical tension: ผลต่อ FDI landscape โลก และ FDI ของไทย*. ธนาคารแห่งประเทศไทย.https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/research/economic-pulse/economic-pulse-no6-geopolitics-and-fdi.pdf

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์. (2567). *คว้าโอกาสอุตสาหกรรมไทย ในวันที่โลกแบ่งขั้ว (Decoupling) รุนแรงขึ้น*. https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/9507/gx2nc4tmj4/In-focus-Decoupling-20240613.pdf

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). *พลิกความเสี่ยงภูมิรัฐศาสตร์ สร้างโอกาสประเทศไทย* [เอกสารประกอบการประชุม]. การประชุมประจำปี 2567. https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=15661&filename=index

Bekkers, E., & Schroeter, S. (2020). *An economic analysis of the US-China trade conflict* (WTO Staff Working Papers ERSD-2020-04). World Trade Organization, Economic Research and Statistics Division.

Elsner, M., Atkinson, G., & Zahidi, S. (2025). *Global risks report 2025.* World Economic Forum. https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2025/

McKinsey and Company. (2024). *A proactive approach to navigating geopolitics is essential to thrive*. https://www.mckinsey.com/capabilities/geopolitics/our-insights/a-proactive-approach-to-navigating-geopolitics-is-essential-to-thrive

World Economic Forum. (2023). *These are the world's biggest trading blocs*. https://www.weforum.org/stories/2023/04/growth-summit-2023-world-biggest-trading-blocs/

World Trade Organization. (2024). *Global trade outlooks 2024*. https://www.wto-ilibrary.org/content/books/9789287076335